

ודלא כרבי חייא ששנה אין אשה אלא ליופי / לבנים / לתכשיטים, ואינה חייבת לטחון ולאפות ולהניק את בנה — דברים שמכחישים יופיה וכו'. (אבל על 'עושה בצמר' לא חלק רבי חייא. תוס'). וכן לדברי בית שמאי אין האשה חייבת להניק את בנה בעצמה, שלכך אם נדרה שלא להניק — שומטת דד מפיו. אבל בית הלל אומרים: כופה ומניקתו.

אם היתה מניקה, פוחתים לה ממעשה ידיה ומוסיפים על מזונותיה. (משנה סד:).

א. ירושלמי: שבע גופי מלאכות מנו, והשאר לא הוצרכו למנותן. וכתבו ראשונים (עפ"י הגמרא דלהלן): אפילו דברים קטנים שבתוך הבית, כגון להביא חפץ מבית לעליה עושה, וכן טורחת לפני ארחי פרחי.

ב. התוס' (פג. ד"ה רב הונא) נסתפקן לומר שאם האשה טוחנת ואופה וכו' לבעלה, פוחתים לה ממכסת העשיה בצמר הנ"ל, ולא נאמר מִכְסָה זו אלא כשאין עושה לו שאר דברים).

ג. אם האשה לפי מעמדה אין דרכה במלאכות הללו, או דרכה אבל לא דרך משפחתו — אינה חייבת, שהאשה עולה עמו ואינה יורדת עמו, כדלהלן. וכתב מהרי"ח: נשים שלנו שאין דרכן לטחון ולכבס אין כופים אותן. וכן מובא בתוספתא שבמקום שלא נהגו באחת מכל אלו, אין כופים אותה, שהכל הולך לפי מנהג המדינה. [וכן אם היתה קטנה שאינה יודעת במלאכת הצעת המטה וכד' — אינו יכול לכופה]. (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ד קסט).

דפ"ט — ט

קיא. אשה שנתגרשה — האם וכמה מחויבת להניק את בנה הקטן?

אף על פי שהאשה הנשואה משועבדת לבעלה להניק את בנה, כאשר נתגרשה אינו כופה. ואם התינוק מכירה (ואינו יונק מאחרת) — גותן לה שכרה וכופה ומניקתו, מפני הסכנה. ובכמה זמן הוא מכירה — נחלקו הדעות; שלשה חדשים (רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב), שלשים יום (שמואל), חמשים יום (רבי יצחק אמר רבי יוחנן). וכן פסק רב שימי בר אבבי. כאשר בא רמי בר יחזקאל אמר: כך אמר שמואל, כל זמן שמכירה (ואין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי). ואמרו שאפילו תינוק סומא מכירה בריח ובטעם.

אם יודעים בו שאינו רוצה לינוק מאשה אחרת — הכל מודים שכופה, ואם הוא יונק מאחרת — אינו כופה. לא נחלקו אלא לענין בדיקה, מאיזה גיל צריך לבדוק אם באמת אינו יונק מאחרת או באקראי בעלמא נמנע מלינוק. (עפ"י רא"ש).

דף ט

קיב. א. האם חלב אשה מותר בשתיה?

ב. האם דם האדם מותר?

ג. גונח, האם מותר לו לינק בשבת?

ד. צינור שעלו בו קשקשים וסותמים אותו — האם מותר למעכם בשבת?

א. חלב אשה מותר בשתיה (את הגמל כי מעלה גרה הוא — הוא טמא ואין חלב מהלכי שתיים טמא), ואפילו מצות פרישה מדרבנן אין בו (רב ששת). ואולם אסרו חכמים לינק כל שלא פירש מדדי האשה לכלי. לדברי רבי אליעזר, לאחר עשרים וארבעה חדשי יניקה של התינוק, הרי הוא כיונק שקץ מדרבנן. ולדברי רבי יהושע יונק אפילו ארבע וחמש שנים, [והוא שיעור אחד עם 'חבילתו על כתיפיו']. פירש מלינק לאחר

עשרים וארבעה חדש, וחזר — הרי הוא כיונק שקץ. אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע. וכמה נחשב 'פירש' — שלשה ימים. (רב יהודה בר חביבא אמר שמואל / שנה לפני שמואל).

ב. דם האדם מותר מדין תורה (את הגמל כי מעלה גרה הוא). אבל מדרבנן אין לאכלו כל שפירש, כגון דם שעל גבי ככר — גוררו ואוכל הככר. אבל דם שבין השינים — מוצצו ואינו חושש. נחלקו הראשונים האם הוא בגדר 'איסור' דרבנן או 'מצות פרוש'. ערש"י ותוס' כריתות (כא). יש מצדדים להתיר כאשר מוצצו מאחד מאברי הגוף כל שלא פרש החוצה. ועוד כתבו הפוסקים (יד"ד סוס"י טו) שדם האדם אינו אוסר תערובתו.

בשר האדם, יש אומרים שאסור מהתורה באיסור 'עשה' (וכן נקט הרמ"א להלכה), ויש אומרים מדרבנן. ויש מי שכתב שאסור באיסור 'לאו'. (ע' בראשונים).

ג. רבי מרינוס אומר: גונח מכאב, יונק חלב בשבת, ש'מפרק' כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו חכמים. אמר רב יוסף: הלכה כרבי מרינוס. יש דעת תנאים הסוברת שלא התירו אלא ביום טוב ולא בשבת. (תוס' עפ"י יבמות קיד).

ד. נחום איש גליא אומר: צינור שעלו בו קשקשים — קשים ועשבים (תלושים. פמ"ג) שסותמים ומעכבים את קילוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפים לבית. רש"י — ממעכם ברגלו בצנעה בשבת ואינו חושש. שמתקן כלאחר יד הוא ובמקום הפסד לא גזרו חכמים. אמר רב יוסף: הלכה כנחום איש גליא. א. כתב המאירי: דוקא ממעכם ומשפילם, אבל להסירם הנה והנה אסור אפילו ברגלו. (מונב במשנה ברורה שלו ס"ק מז).

ב. יש מי שכתב שמותר אפילו בפרהסיא, אלא שלכתחילה עדיף לעשות בצנעה. ובאליה-רבה נשאר ב'צריך עיון'. ונראה שגם שאר הראשונים אינם סוברים כן (עפ"י באור הלכה שלו, ט). ג. ברי"ף (פרק חבית) ובתוס', משמע שפתיחת צינור [שבקרקע] שנסתם אסורה מהתורה, כל שאינו כלאחר יד. (ע' פני יהושע; חז"א נו סק"ד).

ד. חזר שבקרקע הבית שבריה הדלת נכנס לתוכו, ונסתם בבוץ דביק — אין לגרד הבוץ בשבת כדי לפתוח את הנקב, אבל נסתם בחול רך או בגרעין של פרי וכד', שאפשר להוציאם בקלות — מותר. (עפ"י 'בנין שבת' — בונה, עמ' טז בשם הגרשו"א ועוד).

ק"ג. א. מינקת שמת בעלה — האם מותרת להינשא לאחר?

ב. הרי שנתנו לה בן להניק — מה מותר ומה אסור לה לעשות?

א. מינקת שמת בעלה, הרי זו לא תתארס ולא תינשא עד עשרים וארבעה חדש (ללידת בנה). דברי רבי מאיר. ורבי יהודה מתיר בשמונה עשר חדש. לדברי רבי נתן (יונתן) בר יוסף נחלקו בדבר בית שמאי ובית הלל. וטעם האיסור, חששו חכמים שמא תתעבר וייעכר חלבה ותצטרך לגמול את בנה, והבעל שאינו אביו לא ידאג לו להחיותו.

רבן שמעון בן גמליאל פירש: לדברי האומר עשרים וארבעה חדש — מותרת להנשא בעשרים ואחד חדש. לדברי האומר שמונה עשר חדש — מותרת להנשא בחמשה עשר חדש, לפי שאין החלב נעקר אלא לאחר שלשה חדשים.

אמר עולא: הלכה כרבי יהודה. ואמר מר עוקבא: לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חדש.

ואולם רב יוסף מסר בשם רב ושמואל שצריכה להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו חוץ מיום שנתארכה בו.

נתנה בנה למינקת או גמלתו או מת — מותרת לינשא מיד. כן שנו בבביתא. ותלה רב פפי דין זה במחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי, האם גזרו חכמים בכל אופן אם לאו. ואמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כרבי מאיר בגזירותיו, הלכך אף באלו אסור, (כי גזרו נתנה בנה להניק שמא תחזור בה המינקת, וגמלתו אטו שמא תגלמנו ועדיין הוא צריך לינק, ובמת גזרו שמא תהרגנו כדי שתוכל להינשא. תוס'). וכן מסרה אותה סבתא שרב נחמן אסר לה לעשות כן. לא התיר אלא לאלמנות בית ראש הגולה, שנתנו בניהן למניקה, כי המניקה לא תחזור מהתחייבותה להם להניק, אבל באנשים אחרים חוששים שמא תתחרט ויחזור הבן אצל האם ויסתכן. והסיקו הלכה: מת מותר גמלתו אסור. מר בר רב אשי אמר: אפילו מת אסור, שמא תהרגנו ותלך ותינשא, כמו שארע מעשה כזה. ודחו שאין לחוש לכך.

א. רבנו שמשון הזקן היה אומר שגרופה מינקת מותרת לינשא, מפני שאינה משועבדת להניק [ואפשר שמעוברת אסור. וברא"ש הביא אף על מעוברת. ע' נודע ביהודה יח]. ורבנו תם חלק ואסר, וכן פוסק בשאלות דרב אחאי. (תוס' ורא"ש). וכן הסכמת הפוסקים להלכה.

כשהתינוק ירש ירושה מאביו כדי מחייתו, או אף אם לא ירש, אלא שמעמידים לו מראש סכום כדי כל צרכיו לכ"ד חדש בקנין גמור, ומשלישים אותו ביד שלישי או ביד בית דין [ולא יתן ביד האשה והבעל, אעפ"י שהם ידועים כאנשים נאמנים], וגם לפי האומד יש בזה זכות והטבה לתינוק בנישואי אמו לבעל זה — יש להקל בגרופה להינשא בהשלמת י"ב חדש [שהוא נחשב סוף זמן ההנקה בזמן הזה], ואפילו בתוך י"ב חדש, כל שגמלה מלהניק מטעמים שונים [ולא מחמת הנישואין]. ודוקא כשיש לה צורך גדול לינשא. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד נ-נא).

ב. נחלקו הפוסקים במינקת ובמעוברת בזנות אם יש בה איסור. ויש מקילים אם היא מופקרת לזנות, שבעלה משמרה. (ע' שו"ת מהרי"ל קד-קה; שו"ת מהרי"ו עג שכתבו לאסור. וכן דעת השלחן-ערוך (אה"ע יג, יא). ובשו"ת מהרי"י מינץ (ה) חולק, וכן מובאת דעה זו בהגהות מרדכי סי' קו ובכתובות רצ, וכן הביא הרמ"א אה"ע יג, יא. וע"ש בנושאי כלים ובשו"ת משיב דבר ח"ד יח). ויש שהורו להקל דוקא בנתעברה באונס, או אף בספק אונס. (ע' זכר יצחק כד; אבני נזר אה"ע כו).

בספר מנחת שלמה (ח"ג צה, ט-י) נקט שבהזרעה מלאכותית, [אף מאיש זר] אין איסור משום מעוברת ומינקת חברו ואין בעלה צריך לפרוש ממנה אלא שלשה חדשי הבחנה.

ג. עבר וקידש — נחלקו הפוסקים האם כופים לגרשה או אין כופים אלא די בכך שלא יכנסו עד עבור הזמן. (ע' אה"ע יג, יב).

ד. יש מן הפוסקים שהקלו באופנים מסוימים כשהאשה לא התחילה להניק את בנה כלל, וגם היא עשירה ויש לה די לפרנס את ולדה. ויש אוסרים. (ע' שו"ת הריב"ש תסג; אמונת שמואל ב; בית שמואל יג ס"ק לז; וע' באריכות באוצר הפוסקים יג, פד; אבני נזר אה"ע נג; עזרת כהן כ; שבט הלוי ח"ו רא). נחלקו האחרונים במעוברת ומינקת מנכרי, האם גם עליה חל האיסור להינשא לישראל תוך כ"ד חדש. (ע' נודע ביהודה תנינא לה. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה קצו מעשה בבית ישראל שברחה עם ערבי לעיר עזה וילדה לו בן ואח"כ שבה אל עמה ואל אלקיה).

ע"ע בד"ן מעוברת חברו, בימות מב.

ב. הרי שנתנו לה בן להניק — הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה. פסקו ליתן לה מזונות מועטים — אוכלת הרבה משלה, כדי שיהא לה חלב הרבה ולא תמיתנו. לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב. ופרשו בגמרא דברים המזיקים לחלב, שהם גורמים להפסקתו או לעכירתו.

המניקה ולד של אשה אחרת [אפילו התינוק מכירה] — אינה אסורה מלינשא. (עפ"י שלטי הגבורים ועוד. ע"ע פריטים ושיטות בשו"ת משיב דבר ח"ד כא; אבני נזר אה"ע נב, ו).